
ПРЕДИСЛОВИЕ

Публикуемый сборник статей обобщил результаты работы первого российско-польского научно-практического семинара «Архивы Польши и России в XX — начале XXI в.», который состоялся в мае 2012 г. в Люблине. Организаторами мероприятия выступили департамент «Исторический факультет» Уральского федерального университета (Екатеринбург) и кафедра архивоведения Университета Марии Кюри-Склодовской (Люблин). В работе семинара приняли участие более 40 человек: преподаватели, работники архивов, магистранты из Екатеринбурга, УМКС, Варшавского университета, Католического Люблинского университета. Обмен опытом и знаниями специалистов определенной научной области из разных стран сегодня имеет особое значение, способствуя более тесному взаимодействию, расширению доступности национальных архивных ресурсов для мирового научного сообщества.

Необходимость диалога была вызвана тем, что в архивных отраслях России и Польши существует много общих проблем. Необходимо подчеркнуть, что архивное дело наших стран остается до сих пор национальным явлением, будучи ориентированным на сложившиеся национальные традиции комплектования, работы архивов, местное законодательство. Все это придает архивным системам национальное своеобразие. Архивное дело в Польше и России имеет и общие исторические корни, что позволяет говорить об определенном сходстве национальных систем, но в то же время существуют и принципиальные различия, связанные с тем, что польская архивистика опирается не столько на российскую, сколько на европейскую делопроизводственную и архивную традицию и является более интегрированной в европейское информационное пространство.

С другой стороны, в современных условиях глобализации, когда архивная отрасль переживает масштабную информационную революцию и становится частью общемировой системы хранения информационных ресурсов, на первый план выходят государственно важные вопросы: развитие архивного законодательства, становление международной терминосистемы архивной отрасли, совершенствование критериев экспертизы ценности; внедрение компьютерных технологий в работу архивов, проблемы профессиональной подготовки архивистов.

Роль архивов в современном мире заметно возрастает, поскольку они владеют главным богатством, без которого невозможен прогресс, — информацией. Если до XX в. включительно архивы занимались преимущественно хранением документов (и все технологии архивной работы были направлены на решение этой задачи), то современный архив —

это информационный центр, обеспечивающий нужной информацией государственные структуры, организации и предприятия, работающий по запросам частных лиц, т. е. важный элемент информационной среды общества. Значительно выросла роль архивов в развитии науки, причем не только исторической. В связи с этим возникает необходимость поиска новых путей взаимодействия архивных учреждений с обществом, использование для этого современных каналов информации, в том числе Интернета.

Информационная революция влияет не только на направления и формы работы архивов, но и предъявляет особые требования к архивистам, их знаниям и навыкам. В этой связи возникает вопрос о том, как в профессиональной подготовке архивистов обеспечить необходимый баланс исторических и технических знаний — соединить в лице одного специалиста информационного работника и историка-профессионала.

Современное общество ставит перед архивистами много разных вопросов, которые требуют решения. И мы можем найти достойный ответ на все эти вызовы, объединив наш опыт, раздвинув границы национальной науки. А для этого нужны диалог и взаимодействие. Формой такого диалога выступают международные конференции и семинары, итоговые публикации по итогам их работы.

Структура сборника отражает основные направления работы семинара в Люблине. В первом разделе представлены статьи, дающие представление об информационном потенциале уральских и польских архивов и истории развития архивов и архивной отрасли наших стран. Особое внимание уделено документам архива Свердловской области, в которых отражена история поляков на Урале в дореволюционный период.

Второй раздел включает статьи по научным проблемам архивной отрасли. На примере российских и польских архивов рассматриваются вопросы развития архивного законодательства, экспертизы ценности документов, рассекречивания документов и разработки научно-справочного аппарата.

В третьем разделе собраны статьи, раскрывающие проблемы и пути информатизации архивов в современных условиях, их роль в информационном обществе.

Особенностью сборника является то, что все материалы представлены на двух языках — русском и польском. Полный текст статьи, как правило, дается на родном языке автора и сопровождается резюме на другом языке.

Надеюсь, что статьи, представленные в данном сборнике, найдут своего читателя и будут интересны не только архивным работникам, но и другим историкам, информационным работникам, студентам и преподавателям.

Людмила Мазур

PRZEDMOWA

Przedstawiony czytelnikom zbiór studiów stał jednym z rezultatów polsko-rosyjskiego seminarium naukowego, które odbyło się w Lublinie w maju 2012 r. Został on zorganizowany przez Departament „Wydział Historyczny” Uralskiego Federalnego Uniwersytetu im. Pierwszego Prezydenta Rosji B. M. Jelcyna oraz Zakład Archiwistyki Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Udział w seminarium wzięło około 40 osób, wśród których byli pracownicy naukowcy obu wymienionych uczelni, przedstawiciele Uniwersytetu Warszawskiego oraz Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, pracownicy archiwów państwowych, a także doktoranci i studenci UMCS. Wymiana informacji i doświadczeń między specjalistami z różnych krajów posiada istotne znaczenie, ponieważ sprzyja ściślejszemu ich współdziałaniu oraz w konsekwencji ułatwia im dostęp do archiwów.

Konieczność dialogu wynika z wspólnych problemów w działalności archiwów, które występują w Rosji i w Polsce przy rozwiązywaniu których potrzebna jest wymiana doświadczeń. Należy podkreślić, że działalność archiwów w obu krajach opiera się o rodzime tradycje i państwowe ustawodawstwo w zakresie przejmowania dokumentacji przez archiwa i ich opracowania. Wpływają one na specyfikę działania archiwów w obydwu krajach.

Porównując je można mówić o podobieństwach ale i zasadniczych różnicach. Wynikają one z silniejszych związków polskich archiwów zarówno z archiwistyką jak i praktyką kancelaryjną europejską niż z doświadczeniami archiwów rosyjskich. Z tego powodu polskie archiwa stanowią część europejskiego obszaru informacyjnego, czego dowodem jest przyjęcie przez nie europejskich standardów opisu archiwalnego.

Z innej strony w nowoczesnych warunkach globalizacji, gdy archiwa przeżywają prawdziwą rewolucję informacyjną i stają się częścią ogólnosięciowego systemu przechowywania informacji na plan pierwszy wysuwają się problemy istotne dla każdego kraju. Są nimi prawodawstwo archiwalne, dostosowywanie rodzimych terminów do międzynarodowej terminologii, doskonalenie kryteriów oceny wartości dokumentacji, wdrażanie komputerowych technologii informatycznych w działalności archiwów oraz kształcenie archiwistów.

Rola archiwów we współczesnym świecie wyraźnie rośnie, ponieważ w ich zasobie znajdują się informacje ważne dla rozwoju społecznego. Jeśli archiwa do XX wieku zajmowały się przechowywaniem i zabezpieczaniem dokumentacji (wszystkie działania były na to nastawione), to teraz stanowią ośrodki informacyjne dostarczające niezbędnych danych państwowym urządzeniom, organizacjom, przedsiębiorstwom oraz osobom prywatnym i stanowią ważny element środowiska informacyjnego.

Znacznie wzrosła też rola archiwów w rozwoju innych nauk nie tylko historii. W związku z tym wynika konieczność poszukiwania nowych form zaspokajania przez współczesne instytucje archiwalne potrzeb społecznych oraz wykorzystania w tym celu współczesnych technologii informatycznych, w tym Internetu.

Rewolucja informacyjna wpływa nie tylko na kierunki i formy pracy archiwów ale stawia nowe wymogi wobec archiwistów w zakresie wiedzy i umiejętności dotyczących nowych technologii. W związku z tym powstaje pytanie, jak w programach studiów uniwersyteckich z zakresu archiwistyki pogodzić treści historyczne z czysto technicznymi i wyposażać każdego studenta zarówno w umiejętności o charakterze informatycznym jak i historycznym?

Nowa rzeczywistość zmusza archiwistów do podejmowania próby odpowiedzi na wiele różnych pytań oraz rozwiązywania istotnych problemów związanych z nowymi zadaniami archiwów. Poszukiwanie odpowiedzi jest łatwiejsze we współpracy i dialogu specjalistów z różnych krajów. Ich właściwą formę stanowią konferencje naukowe, seminaria i wspólnie przygotowywane tomy studiów.

Układ tekstów w tym tomie odzwierciedla główne problemy seminarium w Lublinie i posiada układ rzeczowy. W pierwszej części umieszczono artykuły odzwierciedlające znaczenie informacyjne archiwów rosyjskich okręgu uralskiego i polskich a także dotyczące historii archiwów i archiwistyki. Szczególną uwagę zwrócono na dokumentację przechowywaną w archiwach obwodu swierdłowskiego zawierającą cenne informacje o Polakach mieszkających na Uralu w XIX i na początku XX wieku.

W drugiej części znalazły się teksty dotyczące problemów archiwów i archiwistyki w Rosji i Polsce, a szczególnie prawa archiwalnego, ekspertyzy wartości dokumentacji, odtajniania akt oraz sporządzania pomocy ewidencyjno-informacyjnych. Trzecia część tomu obejmuje artykuły dotyczące złożonych kwestii informatyzacji archiwów w świecie współczesnym i ich roli w społeczeństwie informacyjnym.

Specyfiką tej pracy zbiorowej jest to, że wszystkie materiały opublikowano w dwóch językach — polskim i rosyjskim. W języku ojczystym autora zazwyczaj podano pełną wersję artykułu, której towarzyszy poszerzone streszczenie w drugim z wymienionych języków.

Mam nadzieję, że artykuły umieszczone w tym tomie spotkają się z zainteresowaniem ze strony czytelników i będą przydatne nie tylko dla pracowników archiwów, ale także historyków, specjalistów z zakresu informacji naukowej, wykładowców oraz studentów.

Ludmiła Mazur